

Grote Looierstraat/Baduinterrein te Maastricht

Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

M. Hanemaaijer

Colofon

ADC Rapport 3270
Grote Looierstraat/Baduinterrein te Maastricht
Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteur: M. Hanemaaijer

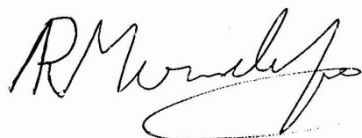
In opdracht van: Focus Projectontwikkeling & Vastgoed BV

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, 17 januari 2013
Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Status onderzoek: concept 2

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
R.M. van der Zee

ISSN 1875-1067

ADC ArcheoProjecten
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Tel 033-299 81 81
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	4
1 Inleiding en administratieve gegevens	6
2 Bureauonderzoek	6
2.1 Doelstelling en vraagstelling	6
2.2 Methodiek	7
2.3 Resultaten	7
2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie	11
3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	12
3.1 Plan van Aanpak	12
3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)	13
3.3 Conclusies	14
4 Aanbeveling	15
Literatuur	15
Geraadpleegde websites	15
Lijst van afbeeldingen en tabellen	16
Bijlage 1 Monument	
Bijlage 2 Boorgegevens	

Samenvatting

In opdracht van Focus Projectontwikkeling & Vastgoed BV heeft ADC ArcheoProjecten in december 2012 ten behoeve van sloop en nieuwbouw een bureauonderzoek en Inventariserend veldonderzoek uitgevoerd op de locatie Grote Looierstraat/Baduinterrein te Maastricht.

De eerste stadsmuur van Maastricht uit 1230 liep direct ten noorden van het plangebied. Langs de veldzijde van de muur liep een gracht, mogelijk is deze binnen het plangebied aanwezig. Het plangebied ligt vanaf het einde van de 13^e eeuw binnen de ommuurde stadskern van Maastricht. De kans op resten gerelateerd aan de stedelijke ontwikkeling is dan ook het groot. De resten kunnen o.a. bestaan uit funderingsresten, beerputten, afvalkuilen en ophogingspakketten. Organische resten (zoals bot, hout, leder en textiel) zullen door de boven het hoogste grondwaterpeil (450 cm – mv) heersende relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Andere typen indicatoren (aardewerk en bouw materiaal) zijn waarschijnlijk matig goed geconserveerd. De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextype en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

Behalve laat- en postmiddeleeuwse resten moet in het plangebied ook rekening worden gehouden met resten uit de prestedelijke periode. De resten zullen zich bevinden in de top van de oeverafzettingen van de Jeker. Aangezien het plangebied al vanaf de 13^e eeuw deel uit maakt van de historische kern van Maastricht is het mogelijk dat dergelijke resten zijn verstoord.

Teneinde deze verwachting te toetsen werd in het plangebied een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

In de ondergrond van het plangebied is humeuze, kalkrijke, zandige klei aangetroffen. De top van het pakket bevindt zich tussen 50 en 250 cm –mv. In boring 3 en 5 is het pakket vermengd met mergel-, baksteen- en puinresten. Gezien de ligging van deze boringen langs de veldzijde van de oude stadsmuur en de diepte van het voorkomen van mergelbrokken (600 cm –mv) is hier mogelijk in de oude stadgracht geboord.

In boring 6, die is doorgezet tot een diepte van 650 cm –mv, zijn in de onderste 4 m geen mergel-, baksteen- en puinresten aangetroffen. Echter, de kleur van de oeverafzettingen (grijsbruin) doet vermoeden dat het pakket is omgewerkt.

De bovenste pakketten bestaan voornamelijk uit een mengeling van grind, puin en kolengruis en zijn van recentere ouderdom.

Boring 1, 2 en 4 zijn op een diepte van respectievelijk 50, 60 en 70 cm –mv gestuit op een ondoordringbare laag. Mogelijk gaat het hierbij om funderingsresten.

Concluderend blijkt uit het booronderzoek dat zich binnen de verstoringsdiepte waarschijnlijk grachtvullingen, stadsophogingspakketten en mogelijke funderingsresten bevinden. De resten zijn niet nader te dateren. Archeologisch waardevolle resten vanaf de 13^e eeuw en mogelijk ook uit de prestedelijke periode kunnen aanwezig zijn binnen het plangebied.

ADC ArcheoProjecten adviseert om na de sloop van de huidige bebouwing in het hele plangebied een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken. Verder wordt geadviseerd om het slopen van de opstallen alleen bovengronds uit te voeren, zodat ondergrondse funderingen behouden blijven, teneinde eventuele archeologische resten zoveel mogelijk in takt te laten en archeologisch onderzoek van de funderingen mogelijk te maken. Het proefsleuvenonderzoek dient zoveel mogelijk te worden afgestemd met sloop- en graafwerkzaamheden ten behoeve van de toekomstige bebouwing.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid op te stellen Programma van Eisen (PvE).

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Periode	Afkorting	Tijd in jaren
Nieuwe tijd	NT	1500 - heden
Middeleeuwen:	XME	450 – 1500 na Chr.
Late Middeleeuwen	LME	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	VME	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd:	ROM	12 voor Chr. – 450 na Chr.
Laat-Romeinse tijd	ROML	270 - 450 na Chr.
Midden-Romeinse tijd	ROMM	70 - 270 na Chr.
Vroeg-Romeinse tijd	ROMV	12 voor Chr. - 70 na Chr.
IJzertijd:	IJZ	800 – 12 voor Chr.
Late IJzertijd	IJZL	250 - 12 voor Chr.
Midden-IJzertijd	IJZM	500 - 250 voor Chr.
Vroege IJzertijd	IJZV	800 - 500 voor Chr.
Bronstijd:	BRONS	2000 - 800 voor Chr.
Late Bronstijd	BRONSL	1100 - 800 voor Chr.
Midden-Bronstijd	BRONSM	1800 - 1100 voor Chr.
Vroege Bronstijd	BRONSV	2000 - 1800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):	NEO	5300 – 2000 voor Chr.
Laat-Neolithicum	NEOL	2850 - 2000 voor Chr.
Midden-Neolithicum	NEOM	4200 - 2850 voor Chr.
Vroeg-Neolithicum	NEOV	5300 - 4200 voor Chr.
Mesolithicum (Midden-Steentijd):	MESO	8800 – 4900 voor Chr.
Laat-Mesolithicum	MESOL	6450 - 4900 voor Chr.
Midden-Mesolithicum	MESOM	7100 - 6450 voor Chr.
Vroeg-Mesolithicum	MESOV	8800 - 7100 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):	PALEO	tot 8800 voor Chr.
Laat-Paleolithicum	PALEOL	35.000 - 8800 voor Chr.
Midden-Paleolithicum	PALEOM	300.000 – 35.000 voor Chr.
Vroeg-Paleolithicum	PALEOV	tot 300.000 voor Chr.

Bron: Archeologisch Basis Register 1992

1 Inleiding en administratieve gegevens

In het voorliggende rapport wordt een onderzoek beschreven waarvoor de volgende administratieve gegevens gelden:

Opdrachtgever:	Focus Projectontwikkeling & Vastgoed BV
Soort onderzoek:	Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek
Aanleiding:	Sloop en nieuwbouw
Locatie:	Grote Looierstraat/Baduinterrein
Plaats:	Maastricht
Gemeente:	Maastricht
Provincie:	Limburg
Kaartblad:	69A
Oppervlakte plangebied	Ca. 4500 m ²
Coördinaten:	176.192,4 317.384,2 176.301,4 317.385,5 176.306,3 317.310,3 176.223,9 317.338,8
Bevoegde overheid:	Gemeente Maastricht
Deskundige namens de bevoegde overheid:	Mevr. A. Brakman
ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):	54693
ADC-projectcode:	4140922
Auteur:	M. Hanemaaijer, N. de Jonge
Projectmedewerkers:	M. Hanemaaijer, N. de Jonge, R.M. van der Zee
Autorisatie:	R.M. van der Zee
Periode van uitvoering:	November en december 2012
Beheer en plaats documentatie:	ADC ArcheoProjecten bv, Amersfoort
Beheer en plaats digitale documentatie (e-depot):	http://persistent-identificer.nl/?identificer=urn:nbn:nl:ui:13-s6nm-it

Het plangebied ligt in een gebied waar een gemeentelijk archeologisch beleid is vastgesteld.¹ Op basis van dit beleid valt het plangebied in zone B (de zone tussen de eerste en de tweede stadsmuur). Binnen deze zone is archeologisch onderzoek verplicht bij verstoringen dieper dan 40 cm –mv en plangebieden groter dan 250 m². Om in deze zone een omgevingsvergunning te kunnen verkrijgen, dient de initiatiefnemer een rapport te overleggen waarin naar oordeel van de bevoegde overheid de archeologische waarde van het plangebied voldoende is vastgesteld. In het kader van dit proces heeft het in dit rapport beschreven onderzoek plaatsgevonden.

In Nederland dient het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied te gebeuren op grond van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.2).² Gemeenten kunnen hierop aanvullende uitvoeringskaders vaststellen. De gemeente Maastricht heeft geen aanvullende uitvoeringskaders vastgesteld voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek, noch zijn deze voor dit project afzonderlijk opgesteld. Dit onderzoek is dus gebaseerd op de algemene criteria die in de KNA staan geformuleerd.

2 Bureauonderzoek

2.1 Doelstelling en vraagstelling

Het bureauonderzoek vormt de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde, archeologische verwachting.

¹ http://www.maastricht.nl/web/Home/Home/M_e_d_i_a_i_t_e_m-tonenop/Archeologie.htm

² SIKB 2010.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
 - Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
 - Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

2.2 Methodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2 Landbodems, protocol 4002 Bureauonderzoek.

Het bureauonderzoek bestaat uit de volgende elf processtappen:

1. Afbakenen plan- en onderzoeksgebied en vaststellen consequenties van mogelijk toekomstig gebruik;
2. Aanmelden onderzoek bij Archis;
3. Vermelden (en toepassen) overheidsbeleid;
4. Beschrijven huidig gebruik;
5. Beschrijven historische situatie en mogelijke verstoringen;
6. Beschrijven mogelijke aanwezigheid bouwhistorische waarden in de ondergrond;
7. Beschrijven bekende archeologische en aardwetenschappelijke waarden;
8. Opstellen gespecificeerde verwachting;
9. Opstellen standaardrapport bureauonderzoek;
10. Afmelden onderzoek bij Archis: overdracht onderzoeksgegevens;
11. Aanleveren digitale gegevens bij e-Depot.

De processtappen 1 tot en met 7 leveren gegevens op basis waarvan processtap 8, de gespecificeerde verwachting wordt opgesteld. De gespecificeerde verwachting kan worden beschouwd als een belangrijke conclusie van het bureauonderzoek, omdat hierin wordt aangegeven of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht, indien relevant weergegeven op een kaart.

De resultaten van processtappen 1 tot en met 8 worden behandeld in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5. Processtap 9 resulteert in het voorliggende rapport. De processtappen 10 en 11 hebben betrekking op het voor derden openbaar maken van de resultaten van het bureauonderzoek bij onder meer Archis en het e-Depot.

2.3 Resultaten

2.3.1 Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik

De exacte locatie van het plangebied is weergegeven op afbeeldingen 1 en 2.

Van het plangebied zelf zijn onvoldoende archeologische en aardkundige gegevens beschikbaar om een uitspraak te kunnen doen over de archeologische verwachting. Daarom zijn tevens gegevens betrokken uit de directe omgeving, waarmee het onderzoeksgebied kan worden gedefinieerd als het gebied binnen een straal van circa 150 m rondom het plangebied.

In het plangebied zijn de volgende ingrepen gepland:

Aard ingreep:	Sloop huidige bebouwing, aanleg verdiepte parkeerkelder en woningen
Wijze fundering:	onbekend
Onderkeldering:	Ja, parkeerkelder, mogelijk 2 laags
Diepte bodemverstoring:	Ca. 150 cm -mv, indien 2 laags parkeerkelder ca. 2 m -

	mv
Oppervlakte bodemverstoring:	4500 m ²

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond mogelijk worden aangetast.

2.3.2 Beschrijving van de aardwetenschappelijke waarden

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Bron	Informatie
Geologische kaart van Nederland 1:50.000 ³	Formatie van Beegden, Laagpakket van Oost-Maarland; rivierklei op rivierzand en -grind
Geomorfologische kaart van Nederland 1:50.000 ⁴	Niet gekarteerd, op basis van omliggende eenheden mogelijk beekdalbodem
Bodemkaart van Nederland 1:50.000 ⁵	Niet gekarteerd, bebouwde kom, op basis van omliggende eenheden kalkhoudende ooivaaggronden, zware zavel en lichte klei GWT VII
Maasterrassen ⁶	Op de grens van het terras van Geistingen en Caberg 3
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) ⁷	Ca. 49 m + NAP

Geologie

Het Maasdal wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van rivierterrassen, die van elkaar worden gescheiden door steilranden. Deze veroorzaken aanzienlijke hoogteverschillen in het landschap. Ze zijn ontstaan doordat de rivier de Maas zich in oudere afzettingen heeft ingesneden. Dit proces is reeds enkele miljoenen jaren bezig. Het proces van insnijding verloopt in de regel niet geleidelijk, maar in kleinere afwisselende fases van insnijding en sedimentatie.

De afwisseling tussen insnijding en sedimentatie heeft te maken met de opeenvolging van verschillende koude en warmere perioden tijdens het Kwartair (glacialen en interglacialen). Tijdens glacialen houden de ijskappen meer water vast, waardoor de zeespiegel relatief laag staat. Als deze geheel of gedeeltelijk afsmelten, zoals gebeurt in interglacialen, dan stijgt de zeespiegel. Hierdoor stromen rivieren als het ware sneller tijdens glacialen, zodat er meer erosie en insnijding optreedt. In tegenstelling tot elders in Nederland, is in het zuidoosten van Nederland de insnijding van de Maas groter geweest dan de opvulling. Dat heeft te maken met het feit, dat dit deel van Nederland door tektonische krachten langzaam omhoog beweegt. De rest van Nederland bevindt zich in een dalingsgebied. Daardoor komen rivierterrassen in West- en Noord-Nederland niet voor.⁸

Het plangebied ligt binnen een dalvormige laagte op de grens met het terras van Geistingen, ook wel Oost Maarland 2 genoemd en het terras van Caberg 3. Het terras van Geistingen is een Laat-Glaciaal rivierterras dat circa 11.000 tot 13.000 BP in een koude periode is ontstaan.⁹ Het terras van Caberg 3 is tussen 300.000-245.000 BP ontstaan.

Geomorfologie

Het plangebied ligt in het beekdal van de Jeker die zich heeft ingesneden in de rivierterrassen van de Maas en plaatselijk tot in de onderliggende mergel. Voor het aandrijven van watermolens en het looien van leer is in het verleden de rivier binnen Maastricht grotendeels overkluisd.¹⁰ Het plangebied maakt sinds de Late Middeleeuwen deel uit van de historische kern van Maastricht. Daarom zal in het plangebied een dik pakket van stadsophogingen zijn opgebracht.

³ De Mulder *et al* 2003.

⁴ Staring Centrum 1989.

⁵ Staring Centrum 1990.

⁶ Staring Centrum 1989.

⁷ <http://www.ahn.nl/viewer>

⁸ Berg 1996.

⁹ Staring Centrum 1989.

¹⁰ Vleeshouwer & Damoiseaux 1993.

Bodemkunde

In de top van de oeverafzettingen ontwikkelt zich onder natuurlijke omstandigheden een zogenaemde ooivaaggrond. Dit zijn gronden waarin na de sedimentatie nog nauwelijks bodemvormende processen hebben plaatsgevonden. Ze hebben zwak ontwikkelde humushoudende bovengrond, van circa 20 cm dikte. Het oorspronkelijke bodemprofiel zal echter waarschijnlijk zijn verstoord of verdwenen door de ligging in de kern van Maastricht en de lange bewoningsgeschiedenis van het plangebied.¹¹

2.3.3 Beschrijving van bekende archeologische waarden

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (zie afbeelding 3):

De gehele oude stadskern van Maastricht heeft de status van een terrein van hoge archeologische waarde.¹² De plaats waar nu Maastricht ligt was al voor de Romeinse tijd bewoond en is sindsdien continu bewoond gebleven. Merovingisch Maastricht bestond uit enkele kernen, waarvan de belangrijkste lagen rond het graf van St. Servaas en in en om het laat-Romeinse castellum. Het castellum was na het vertrek van de Romeinen in gebruik gebleven en zelfs na het dichtslippen van de oude gracht nog van een nieuwe grachtengordel voorzien. Ook de Maasbrug bij het castellum bleef in gebruik. Het Romeinse castellum bleef als bisschoppelijke residentie tot in de achtste eeuw in gebruik. Buiten het castellum ontstond een woonkern. In de Merovingische periode ontstonden in de omgeving enkele kleine, deels later weer verdwenen, agrarische nederzettingen. Resten hiervan zijn gevonden onder de St. Anthoniusstraat en ten zuiden van de Grachtstraat. Mogelijk lag ook een kleine nederzetting bij het grafveld in de noordoostelijke hoek van het Vrijthof. Tenslotte bestond er mogelijk een handelswijk langs de rivier. Maastricht kreeg in 1229 toestemming van de bouw van een sterke ommuring. Mogelijk heeft enkele decennia eerder al korte tijd een omwalling bestaan. In de jaren 1294-1300 werd een nieuwe muur gebouwd, die de intussen ontstane nederzettingen binnen de stad trok.

In de directe omgeving van het plangebied heeft de gemeente Maastricht diverse gravende onderzoeken uitgevoerd. Het gaat om de onderzoeksnummers 643, 679, 690, 695, 702, 2116, 2117 en 2191. Onderstaande informatie is ter beschikking gesteld door mevr. A. Brakman van de gemeente Maastricht (mail d.d. 9-1-2013).

Onderzoeksmelding 643 heeft betrekking op een onderzoek aan Witmakersstraat. Op 2,5 m –mv zijn afzettingen van de Jeker aangetroffen in de vorm van lagen moeraskalk en zand. Dit pakket is minimaal 2 m dik. De oudste nederzettingssporen dateren van de 5e eeuw na Chr. tot de 7e eeuw. In de 11^e -12^e eeuw is het gebied niet bewoond, maar wel bewerkt (ploegsporen). In de 13^e - 14^e is het terrein bebouwd (waarnemingsnr. 36.244) en is een van veldkeien geplaveid paadje aangelegd (wellicht in het verleden aangezien voor een Romeinse weg).

Onderzoeksmelding 679 heeft betrekking op een onderzoek aan de Achter de Molens 12. Hier is een profielsleuf haaks op de huidige Jekerarm gezet. Tot ruim 2 m –mv zijn bouwsporen van de late Middeleeuwen – subrecent aangetroffen. Van voor deze tijd zijn geen duidelijke bewoningssporen gevonden.

Onderzoeksmelding 690 heeft betrekking op een onderzoek in het kader van de parkeergarage aan de Nieuwhofstraat. Hierbij zijn veel verstoringen uit 19e en 20e eeuw aangetroffen, alsmede een 17^e eeuwse beerput en een 19^e eeuwse stortgat in de kelder. Mogelijk heeft hier een brouwerij gestaan.

Onderzoeksmelding 695 heeft betrekking op een onderzoek aan de Lenculenstraat 31. Hier zijn bewoningsslagen en vondsten vanaf de 13^e eeuw. Het gaat om de resten van een latrine en een tuinmuur (mogelijk van een weeshuis). Ook is er een beerput met afsluitende constructie

¹¹ Vleeshouwer & Damoiseaux 1993.

¹² Monumentnr. 16.343.

aangetroffen. Uit de 16e eeuw zijn resten van een oven/smidsevuur en as aangetroffen; dit zou kunnen wijzen op de productie van aardewerken pijpjes.

Onderzoeksmelding 2191 heeft betrekking op een onderzoek aan de St. Monica. Hier zijn resten van de aarden wal die rondom de stad is aangelegd voorafgaand aan de stenen stadsmuren aangetroffen.

Van de onderzoeksmeldingen 702, 2116, 2117 is geen informatie voorhanden.

Voor een terrein op ca. 90 m ten westen van het plangebied heeft een bureauonderzoek¹³ plaatsgevonden. Hieruit blijkt dat er met name een verwachting is voor resten uit de Romeinse tijd tot en met de Nieuwe tijd. In de Romeinse tijd lag de locatie waarschijnlijk buiten de stad, uit deze periode zouden begravingen aanwezig kunnen zijn. Uit de periode Middeleeuwen – Nieuwe tijd worden nederzettingen verwacht. Vervolgens heeft op de locatie een verkennend booronderzoek¹⁴ plaatsgevonden. Op basis van de resultaten hiervan is een archeologische begeleiding geadviseerd.

Op een locatie op ca. 110 m ten noorden van het plangebied zijn bij niet archeologische graafwerkzaamheden diverse aardewerkfragmenten uit de Vroege tot en met de Late Middeleeuwen aangetroffen.¹⁵

Op de landelijke en gemeentelijke verwachtings- en beleidskaarten staat de volgende archeologische verwachting voor het plangebied aangegeven:

Bron	Verwachting	Toelichting
IKAW	Niet gekarteerd	Vanwege ligging in bebouwde kom
Archeologische beleidskaart gemeente Maastricht ¹⁶	Zone B	Zone tussen eerste en tweede stadsmuur

2.3.4 Beschrijving van de historische situatie, mogelijke verstoringen en bouwhistorische waarden

De historische situatie is op verschillende kaarten als volgt:

Bron	Historische situatie
Braun & Hogenberg uit 1580	Bebouwd en tuin
Kaart van Blaeu uit 1652 ¹⁷	Bebouwd en tuin
Tekening van D'Aubancourt uit 1749 (zie afb. 5) ¹⁸	Bebouwd en tuin
Kadastrale minuut 1811-1832 (verzamelplan) ¹⁹	Bebouwd en tuin
Topografische kaart 1830-1850 ²⁰	Idem.
Bonnekaart 1924, 1938 ²¹	bebouwd
Topografische kaart 1954, 1959, 1968, 1979 ²²	bebouwd

Het plangebied bevindt zich tussen twee armen van de beek de Jeker.

¹³ Onderzoeksmeldingsnr. 4.137.

¹⁴ Onderzoeksmeldingsnr. 4.138.

¹⁵ Waarnemingsnr. 411.459.

¹⁶ http://www.maastricht.nl/web/Home/Home/M_e_d_i_a_i_t_e_m-tonenop/Archeologie.htm;

http://www.limburg.nl/Beleid/Kunst_en_Cultuur/Cultureel_erfgoed/Cultuur_Historische_Waardenkaart_Limburg.

¹⁷ Blaeu 1652.

¹⁸ D'Aubancourt 1749; bron: Eggen 2007.

¹⁹ Kadaster 1811-1832.

²⁰ Wolters Noordhoff Atlasproducties 1990.

²¹ Bureau Militaire Verkenningen 1924, 1938.

²² Topografische Dienst 1954, 1959, 1968, 1979.

De noordelijke arm van de Jeker ligt binnen de eerste stadsmuur. Deze stadsmuur is opgetrokken in 1230 en is aangelegd bovenop een aarden omwalling die omstreeks 1180 moet zijn aangelegd. De stadsmuur bestaat uit kolenzandsteen. Langs de veldzijde van de stadsmuur liep een gracht, deze zou zich binnen het plangebied moeten bevinden.²³

In het laatste decennium van de 13^e eeuw waren op verschillende punten voor de poorten woonwijken ontstaan, toen is het plangebied ook bij de stad Maastricht gaan horen. Het te verdedigen stadsgebied is toen uitgebreid. De omsluiting bestond in eerste instantie uit een aarden wal en mogelijk een palissadering. De tweede stenen ommuring is gebouwd in het midden van de 14^e eeuw. De loop ervan is globaal weergegeven in de kaart van Braun en Hogenberg uit 1580 (zie afb. 4). De zuidelijke arm van de Jeker, die de loop van de huidige Grote Looierstraat volgt, is toentertijd waarschijnlijk overkluisd.

Op alle geraadpleegde oude kaarten is het plangebied deels bebouwd en deels in gebruik als tuin. Op de eerste gedetailleerde kaart van het plangebied, de kadastrale minuut uit 1811-1832 (zie afb. 6), is te zien dat het westelijk deel van het plangebied grotendeels uit tuin bestaat. Op de topografische kaart uit 1959 (zie afb. 7) is het gehele plangebied met uitzondering van het uiterst zuidelijk deel bebouwd.

Op het KICH²⁴ zijn voor het plangebied geen aanvullende gegevens vermeld.

2.3.5 Beschrijving huidig gebruik

Het plangebied is momenteel deels bebouwd en geheel verhard. De bebouwing bestaat uit diverse (leegstaande) bedrijfsloodsen. Enkele zijn in gebruik als parkeerterrein.

2.4 Gespecificeerde verwachting en conclusie

De eerste, voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvraag *“Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?”* kan als volgt worden beantwoord:

De eerste stadsmuur van Maastricht uit 1230 liep direct ten noorden van het plangebied. Langs de veldzijde van de muur liep een gracht, mogelijk is deze binnen het plangebied aanwezig. Het plangebied ligt vanaf het einde van de 13^e eeuw binnen de ommuurde stadskern van Maastricht. De kans op resten gerelateerd aan de stedelijke ontwikkeling is dan ook het groot. De resten kunnen o.a. bestaan uit funderingsresten, beerputten, afvalkuilen en ophogingspakketten. Organische resten (zoals bot, hout, leder en textiel) zullen door de boven het hoogste grondwaterpeil (450 cm – mv) heersende relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd. Andere typen indicatoren (aardewerk en bouw materiaal) zijn waarschijnlijk matig goed geconserveerd. De beperkte beschikbare gegevens laten niet toe, het complextype en de omvang van de verwachte resten nader te specificeren.

Behalve laat- en postmiddeleeuwse resten moet in het plangebied ook rekening worden gehouden met resten uit de prestedelijke periode. De resten zullen zich bevinden in de top van de oeverafzettingen van de Jeker. Aangezien het plangebied al vanaf de 13e eeuw deel uit maakt van de historische kern van Maastricht is het mogelijk dat dergelijke resten zijn verstoord.

In geval van resten uit de prestedelijke periode moet tevens rekening worden gehouden met verstoring door de stedelijke ontwikkeling vanaf de Late Middeleeuwen.

De beantwoording van de overige onderzoeksvragen is als volgt:

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*
Nee
- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*

²³ Baalbergen *et al* 1998.

²⁴ <http://www.kich.nl>.

3 Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.1 Plan van Aanpak

3.1.1 Inleiding

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting, zoals deze is geformuleerd in par. 2.4. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek. Op 04-12-2012 werd een Plan van Aanpak opgesteld, waarin de werkwijze van het onderzoek werd vastgelegd.

Omdat op deze locatie een type archeologische vindplaatsen wordt verwacht dat zich door middel van een booronderzoek niet goed laat opsporen is het doel van dit onderzoek het verkennen van de bodemopbouw. Daarmee toetsen we voor eventuele archeologische vindplaatsen de volgende delen van de gespecificeerde verwachting:

1. de landschappelijke en/of geologische context van eventuele archeologische vindplaatsen
2. de diepteligging van een archeologische vindplaats
3. de conservering

Dit leidt voor onderhavig onderzoek tot de volgende hypothesen:

- Ad 1. In het plangebied zijn oeverafzettingen van de Jeker aanwezig die worden afgedekt door stadsophogingspakketten. De stadsophogingspakketten kunnen worden gerelateerd aan de oude stadskern van Maastricht.
- Ad 2. Deze niveaus bevinden zich binnen de verstoringsdiepte (150 cm –mv)
- Ad 3. Dit niveau is niet aangetast door bodemverstoringen.

Door het uitvoeren van dit verkennend booronderzoek kan alsnog een uitspraak worden gedaan over de vraag of, en zo ja, waar er al dan niet nog archeologische resten worden verwacht in het plangebied.

De volgende onderzoeksvragen zijn opgesteld:

- Is / zijn de hierboven genoemde hypothese(n) juist?
- Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?
- Is het plangebied voldoende onderzocht?
- Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?
- Zo ja, welk selectiebesluit kan worden genomen (vrijgeven, opgraven, begeleiden)?

3.1.2 Uitvoeringsplan veldwerkzaamheden

Voor het vaststellen van de juistheid van de in par. 3.1.2 genoemde hypothesen is de volgende onderzoeksmethode het meest geschikt:

Aantal boringen:	6
Boorgrid:	Voor zover mogelijk verspeid over het plangebied
Diepte boringen:	Top van de beddingafzetting van de Jeker
Boormethode:	10 cm Avegaar (mechanisch) en 7 cm Edelman en 3 cm guts(handmatig)
Bemonstering:	Versnijden en/of verbrokkelen

Het onderzoek is in samenwerking met een milieuhygiënisch onderzoek door BK Bodem BV uitgevoerd. De boringen zijn alleen gezet binnen het oostelijke deel van het plangebied. De

boringen zijn uitgevoerd door een medewerker van BK Bodem BV en beschreven door een N. de Jonge (prospector, ADC ArcheoProjecten).

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.²⁵ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie en ingemeten met behulp van een meetlint. Van de maaiveldhoogtes van de boringen zijn geen waterpashoogtes genomen aangezien dit door het karakter (bebouwing en diverse binnenterreinen) van het plangebied nagenoeg onmogelijk was. Daarom zijn de hoogtes van de boringen globaal gebaseerd op AHN beelden.

3.2 Resultaten Inventariserend Veldonderzoek (IVO-O)

3.2.1 Veldinspectie

Het plangebied bestaat uit diverse bedrijfsloodsen en binnenterreinen. Boring 1 en 2 zijn inpandig gezet, de overige boringen zijn op de binnenterreinen gezet.

3.2.2 Lithologische beschrijving en interpretatie

De locatie van de boringen is weergegeven in afb. 7. De boorgegevens worden gepresenteerd in Bijlage 1.

Boring 3, 5 en 6

Humeuze, kalkrijke, zandige klei

Het onderste pakket bestaat uit grijsbruine of bruingrijze humeuze, kalkrijke, zandige klei. Dit pakket wordt geïnterpreteerd als een omgewerkte oeverafzetting van de Jeker of als een stadsophogingspakket of grachtvulling.

In boring 3 is tussen 600 en 200 cm –mv omgewerkte humeuze, kalkrijke, zandige klei met een bijmenging van baksteen- en puinresten aangetroffen. In de onderste 100 cm zijn veel mergelfragmenten aangetroffen. Gezien de bijmenging met mergel tot 600 cm –mv en de ligging van de boring langs de veldzijde van de eerste stadsmuur is hier mogelijk in de oude stadsgracht geboord.

In boring 5 is tussen 250 en 50 cm –mv omgewerkte humeuze, kalkrijke, zandige klei aangetroffen. Vanaf 160 cm –mv komen in het pakket donker grijze vlekken voor. Tussen 90 en 200 cm –mv is er sprake van een spoor mergelfragmenten en is het pakket zwak grindig. Op 120 cm –mv is roodbakkerend geglaazuurd aardewerk aangetroffen. Tussen 90 en 50 cm –mv komen in het pakket zeer veel mergelfragmenten voor. Mogelijk is hier ook in de oude stadsgracht geboord.

In boring 3 en 5 zijn tot onderin de boring baksteen-, mergel en puinfragmenten aangetroffen. Gezien de boormethode (mechanische avegaar) is het niet uit te sluiten dat baksteen-, mergel en puinfragmenten van bovenliggende lagen naar beneden zijn gevallen. Het is echter meer waarschijnlijk dat in deze boringen grachtvullingen en/of stadsophogingspakketten zijn aangetroffen.

In boring 6 is tussen 650 en 250 cm –mv humeuze, kalkrijke, zandige klei aangetroffen. Tussen 650 en 500 cm –mv is pakket sterk grindig, tussen 500 en 400 cm –mv is pakket matig grindig. Opvallend ten opzichte van de overige boringen is dat in deze boring tussen 650 en 400 cm –mv geen sprake is van een bijmenging van puin-, mergel en/of baksteenfragmenten. Mogelijk is hier sprake van een intacte oeverafzetting, maar op basis van de kleur (grijsbruin) zou het pakket ook kunnen worden geïnterpreteerd als omgewerkt.

Opgebrachte/sterk omgewerkte grond

In boring 3 bestaat de bovenste 200 cm uit een mengeling van puin en kolengruis.

²⁵ Bosch 2005; Nederlands Normalisatie-Instituut 1989.

In boring 5 bestaat het bovenste pakket, tot 50 cm –mv, uit een mengeling van grind en kolengruis. In het pakket komen veel puin- en baksteenfragmenten voor.

In boring 6 bevindt zich tussen 250 en 50 cm –mv een mengeling van kalkloze zandige klei met zeer veel kolen- puin- en baksteenfragmenten. De bovenste 50 cm bestaat uit grof puin, de boring wordt afgedekt door een betonlaag van 10 cm dik.

De bovenste pakketten bestaan voornamelijk uit een mengeling van grind, puin en kolengruis en zijn stadsophogingspakketten van recentere ouderdom.

Boring 1, 2 en 4

Boring 1, 2 en 4 zijn op een diepte van respectievelijk 50, 60 en 70 cm –mv gestuit op een ondoordringbare laag. Mogelijk gaat het hierbij funderingsresten of (niet in kaart gebrachte) kelders. In boring 1 is tussen 50 en 15 cm –mv zeer grof zand met veel hardgebakken baksteenfragmenten aangetroffen. De bovenste 15 cm bestaat uit beton. In boring 2 is tussen 60 en 25 cm –mv matig grof zand met weinig puin- en baksteenfragmenten aangetroffen. De bovenste 25 cm bestaat uit grind. In boring 4 is tussen 70 en 60 cm sterk zandig grind vermengd met mergel aangetroffen. Hierboven is kalkrijke zandige en grindige klei voorzien van veel baksteenfragmenten aangetroffen. De boring wordt afgedekt door een kinderkopje.

3.3 Conclusies

De in de Inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen op basis van de bereikte resultaten als volgt worden beantwoord:

- *Is / zijn de genoemde hypothese(s), zoals vermeld in de specifieke archeologische verwachting, juist?*

In de ondergrond van het plangebied is humeuze, kalkrijke, zandige klei aangetroffen. De top van het pakket bevindt zich tussen 50 en 250 cm –mv. In boring 3 en 5 is het pakket vermengd met mergel-, baksteen- en puinresten. Gezien de ligging van deze boringen langs de veldzijde van de oude stadsmuur en de diepte van het voorkomen van mergelbrokken (600 cm –mv) is hier mogelijk in de oude stadsgracht geboord.

In boring 6, die is doorgezet tot een diepte van 650 cm –mv, zijn in de onderste 4 m geen mergel-, baksteen- en puinresten aangetroffen. Echter, de kleur van de oeverafzettingen (grijsbruin) doet vermoeden dat het pakket is omgewerkt.

De bovenste pakketten bestaan voornamelijk uit een mengeling van grind, puin en kolengruis en zijn van recentere ouderdom.

Boring 1, 2 en 4 zijn op een diepte van respectievelijk 50, 60 en 70 cm –mv gestuit op een ondoordringbare laag. Mogelijk gaat het hierbij om funderingsresten.

Uit het booronderzoek blijkt dat zich binnen de verstoringsdiepte waarschijnlijk grachtvullingen, stadsophogingspakketten en mogelijke funderingsresten bevinden. De resten zijn niet nader te dateren. Archeologisch waardevolle resten vanaf de 13^e eeuw en mogelijk ook uit de prestedelijke periode kunnen aanwezig zijn binnen het plangebied.

- *Moet de specifieke archeologische verwachting worden aangepast? Zo ja, op welke wijze?*
Nee.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht?*
Nee.

- *Zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek is nodig om te komen tot een selectiebesluit?*

Geadviseerd wordt om in het plangebied en proefsleuvenonderzoek uit te voeren, teneinde vast te stellen wat de aard en datering is van de stadsophogingen/grachtvulling en om vast te stellen of er in het plangebied funderingsresten en andere sporen aanwezig zijn.

4 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om na de sloop van de huidige bebouwing in het hele plangebied een inventariserend veldonderzoek uit te voeren door middel van het aanleggen van proefsleuven (IVO-P), teneinde gaafheid, omvang, datering en conservering van archeologische resten te onderzoeken. Verder wordt geadviseerd om het slopen van de opstallen alleen bovengronds uit te voeren, zodat ondergrondse funderingen behouden blijven, teneinde eventuele archeologische resten zoveel mogelijk in takt te laten en archeologisch onderzoek van de funderingen mogelijk te maken. Het proefsleuvenonderzoek dient zoveel mogelijk te worden afgestemd met sloop- en graafwerkzaamheden ten behoeve van de toekomstige bebouwing.

De exacte invulling van de werkzaamheden dient te worden vastgelegd in een door de bevoegde overheid op te stellen Programma van Eisen (PvE).

Wij wijzen u erop dat de bevoegde overheid op basis van dit rapport een selectiebesluit neemt. De mogelijkheid bestaat dat dit selectiebesluit afwijkt van het door ons opgestelde advies.

Literatuur

- Baalbergen, J.P.C.M. van Hoof, T. de Kruijf, J.V.H. Nottermans, S.H. Poppema, E.P.M. Ramakers, 1998: *Atlas van historische vestingwerken in Nederland. Limburg*. Stichting Menno van Coehoorn.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport NITG 05-043-A).
- Berg, M. van den, 1996: *Fluvial sequences of the Maas; a 10 Ma record of neotectonics and climate change at various time-scales*. Wageningen, Landbouw Universiteit.
- Bureau Militaire verkenningen, 1924-1938: *Bonnekaart, Maastricht, Blad 765, schaal 1:25.000*.
- Cate, J. A. M., ten & G. C. Maarleveld, 1977: *Geomorfologische kaart van Nederland: schaal 1:50.000: Toelichting op de legenda*. Stiboka, Wageningen.
- EGGEN, C., 2007: *Bouw- en cultuurhistorisch onderzoek Baduinterrein. Maastricht. Kadaster 1811-1832: Maastricht, verzamelplan*.
- SIKB, 2010: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*. Gouda.
- Staring Centrum, 1989: *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 59-60-61-62 West en Oost Genk, Sittard, Maastricht, Heerlen*. Wageningen
- Staring Centrum 1990: *Bodemkaart van Nederland, schaal 1: 50 000, blad 61 Maastricht 62 West en Oost Heerlen*. Wageningen
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*. Delft.
- Topografische Dienst Nederland, 1952, 1962, 1973, 1982, 1989, 1994: *Topografische Kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Maastricht, blad 61F*
- Vleeshouwer, J. J., J. H. Damoiseaux, 1993: *Bodemkaart van Nederland 1:50.000: toelichting bij kaartblad 61 - 62 west en oost, Maastricht - Heerlen*. Staring Centrum, Wageningen
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 4 Zuid-Nederland 1838-1857*, Groningen.

Geraadpleegde websites

- <http://archis2.archis.nl>
<http://www.ahn.nl/viewer>
<http://www.kich.nl>
<http://www.watwaswaar.nl>
http://www.maastricht.nl/web/Home/Home/M_e_d_i_a_i_t_e_m-tonenop/Archeologie.htm

http://www.limburg.nl/Beleid/Kunst_en_Cultuur/Cultureel_erfgoed/Cultuur_Historische_Waardenkaart_Limburg.

Lijst van afbeeldingen en tabellen

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 4 Locatie van het plangebied op de kaart van Braun en Hogenberg

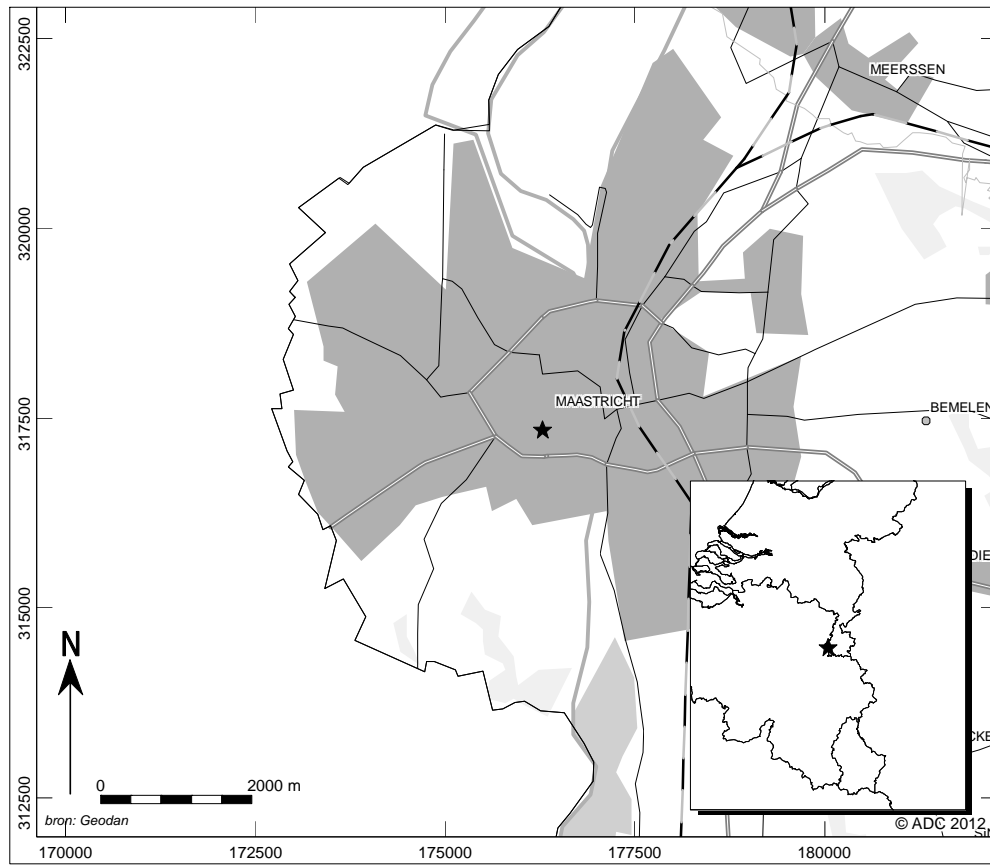
Afb. 5 Locatie van het plangebied op de kaart van D'Aubancourt uit 1749

Afb. 6 Locatie van het plangebied op de kadastrale kaart (verzamelplan) uit 1811-1832

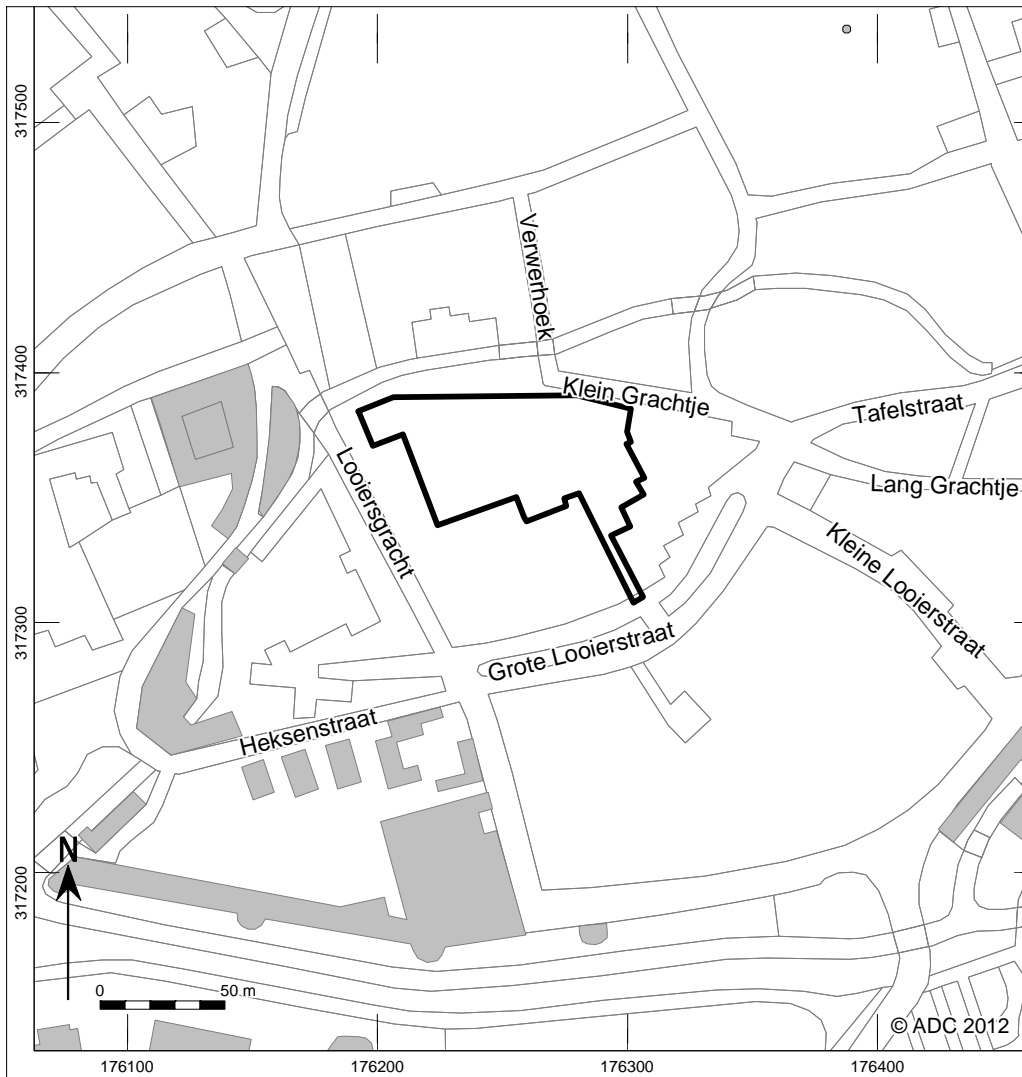
Afb. 7 Locatie van het plangebied op de topografische kaart uit 1959

Afb. 8 Boorpuntenkaart

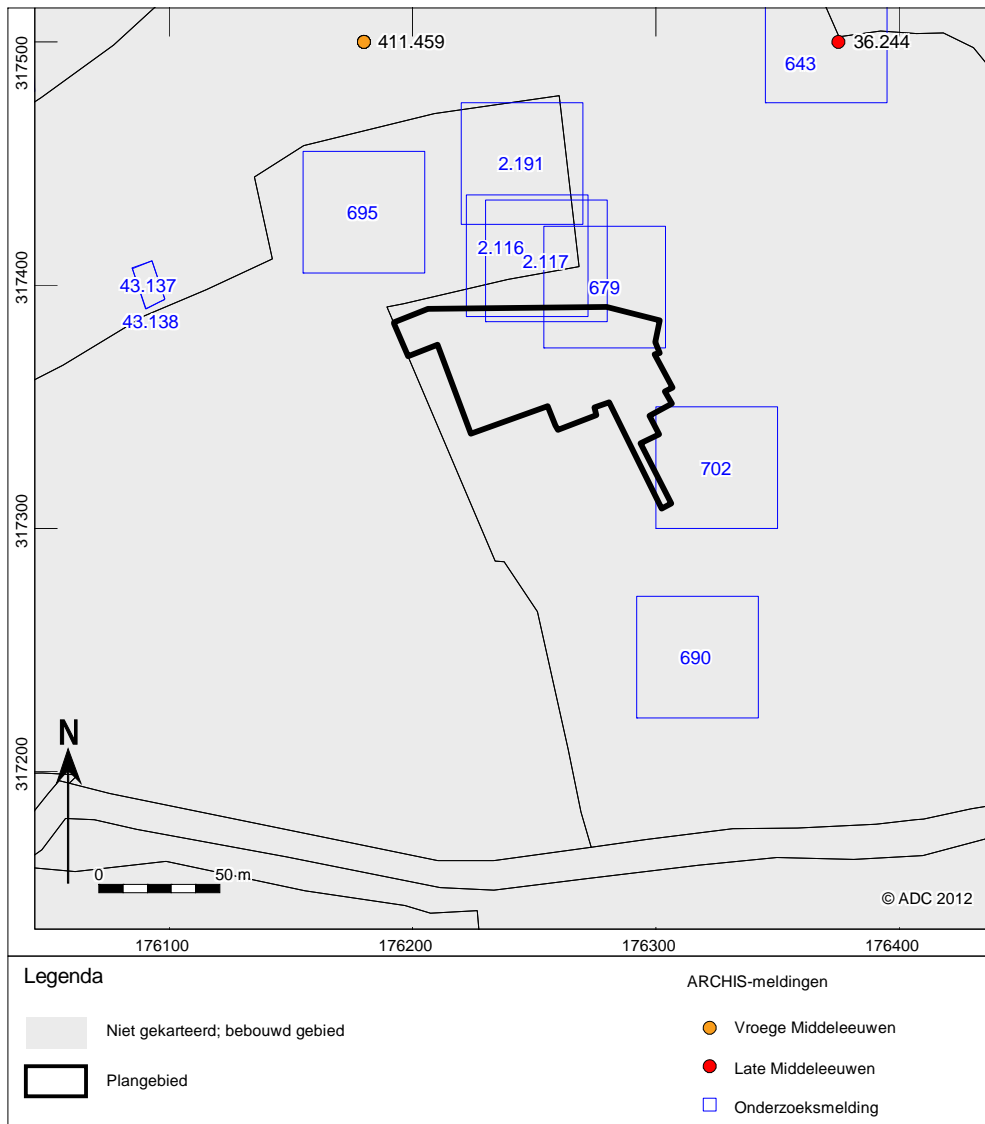
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden.

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Detailkaart van het plangebied

Afb. 3 Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

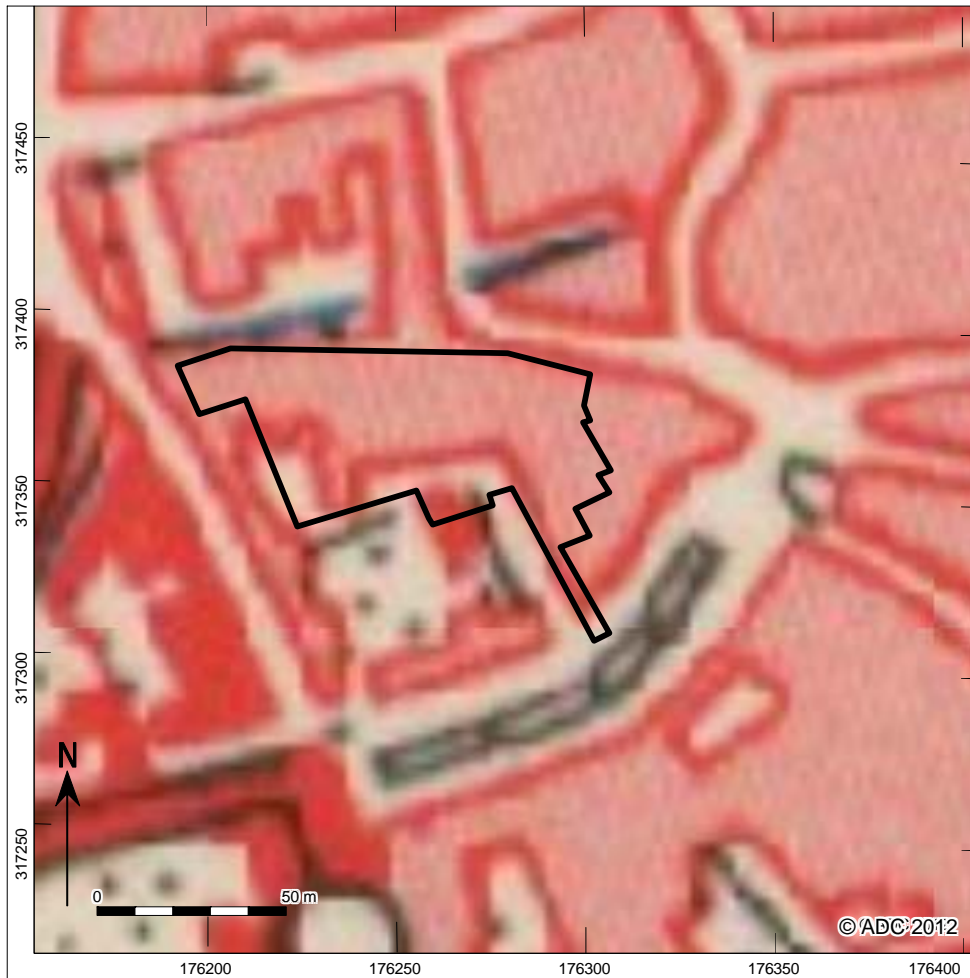
Afb. 4 Locatie van het plangebied op de kaart van Braun en Hogenberg

Afb. 5 Locatie van het plangebied op de kaart van D'Aubancourt uit 1749

Afb. 6 Locatie van het plangebied op de kadastrale kaart (verzamelplan) uit 1811-1832

Afb. 7 Locatie van het plangebied op de topografische kaart uit 1959

Afb. 8 Boorpuntenkaart